

PROGRAM REALIZACJI WEWNĄTRZSZKOLNEGO SYSTEMU DORADZTWA ZAWODOWEGO

w Zespole Szkół nr 14 im. Ambasadorów Praw Człowieka

w Gorzowie Wlkp.

rok szkolny 2018/2019

Opracowali nauczyciele Zespołu Szkół nr 14:

1. mgr Edyta Czyżyk
2. mgr Teresa Byczkowska
3. mgr Małgorzata Kosińska

Podstawa Prawna:

PODSTAWA PROGRAMOWA WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO ORAZ PODSTAWY PROGRAMOWEJ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DLA SZKOŁY PODSTAWOWEJ , W TYM UCZNIÓW Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ, KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DLA BRANŻOWEJ SZKOŁY I STOPNIA, KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DLA SZKOŁY SPECJALNEJ PRZYSPOSABIAJĄCEJ DO PRACY ORAZ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DLA SZKOŁY POLICEALNEJ załącznik nr 3 i załącznik nr 5 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lutego 2017r. (Dz.U. z 2017r. poz 356)

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ W SPRAWIE RAMOWYCH PLANÓW NAUCZANIA DLA PUBLICZNYCH SZKÓŁ z dnia 31 marca 2017r. (Dz.U. z 2017r. poz. 703)

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ W SPRAWIE WARUNKÓW ORGANIZOWANIA KSZTAŁCENIA, WYCHOWANIA I OPIEKI DLA DZIECI I MŁODZIEŻY NIEPEŁNOSPRAWNYCH, NIEDOSTOSOWANYCH SPOŁECZNIE I ZAGROŻONYCH NIEDOSTOSOWANIEM SPOŁECZNYM z dnia 9 sierpnia 2017r. (Dz.U. z 2017r. poz. 1578)

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 16 sierpnia 2018r. w sprawie doradztwa zawodowego (Dz.U.z dnia 30 sierpnia 2018r.poz.1675)

Uwagi wstępne:

Wewnątrzszkolny System Doradztwa określa działania podejmowane w szkole w celu przygotowania uczniów do wyboru zawodu, poziomu i kierunku kształcenia. Działania są formą wieloletniego programu, realizowane są na etapie edukacji w szkole podstawowej i edukacji w szkole ponadpodstawowej. Jest to dokument, który zawiera informacje o wszystkich działaniach, jakie prowadzi szkoła w danym roku szkolnym, aby wspomóc ucznia w świadomym planowaniu swojej ścieżki edukacyjno-zawodowej z uwzględnieniem jego mocnych stron, zainteresowań, umiejętności i predyspozycji zawodowych. Definiuje on: rolę i zadania osób, które są odpowiedzialne za poszczególne kwestie, czas i miejsce realizacji zadań, jakie są oczekiwane efekty i metody pracy.

WSDZ jest częścią planu wychowawczego szkoły i włączony jest do Statutu szkoły. Odbiorcami tych zadań są uczniowie, rodzice, nauczyciele oraz instytucje, które wspomagają ten proces doradczy.

Działania całej rady pedagogicznej w ramach WSDZ muszą być wcześniej zaplanowane i realizowane wg harmonogramu pracy szkoły na dany rok szkolny i koordynowane przez szkolnego doradcę zawodowego czy osobę pełniącą funkcję koordynatora doradztwa zawodowego w szkole. Cała społeczność szkolna zobowiązana jest do regularnych oddziaływań wychowawczo-doradczych. WSDZ zakłada zarówno indywidualną, jak i grupową pracę z uczniami, rodzicami i nauczycielami.

Wspomaganie uczniów w rozwoju i pojmowaniu rzeczywistości odbywa się poprzez realizację celów:

1. Edukacyjnych, wspomagających proces nabywania wiedzy o sobie samym, innych ludziach i rozumienia świata zewnętrznego.
2. Rozwojowych, które opierają się na zaspakajaniu potrzeb związanych z etapem rozwojowym uczniów, przygotowanie do aktywności społecznej i roli pracowników
3. Terapeutycznych, które pozwolą otrzymać wsparcie od grupy, rozwiązać problemy, odreagować napięcia emocjonalne, podejmować decyzje dotyczące własnej przyszłości.

Cele ogólne ukierunkowane na: samopoznanie, przyszłość, rynek pracy i realizację celów związanych z karierą zawodową:

1. Przygotowanie uczniów do podjęcia trafnych decyzji edukacyjno-zawodowych, wyboru szkoły ponadpodstawowej zgodnej z zainteresowaniami i uzdolnieniami oraz do roli pracownika na współczesnym rynku.
2. Przygotowanie uczniów do radzenia sobie z ciągłymi zmianami we współczesnym świecie.
3. Kształtowanie proaktywnych postaw we współczesnym świecie.
4. Wspieranie nauczycieli we włączaniu treści doradczych na swoich lekcjach przedmiotowych, prowadzeniu zajęć związanych z wyborem przez młodzież drogi edukacyjno-zawodowej.

Cele szczegółowe:

- Określenie własnych predyspozycji, cech osobowości, temperamentu, zainteresowań, talentów, mocnych stron i umiejętności.
- Przygotowanie uczniów do podejmowania samodzielnych i trafnych wyborów edukacyjno-zawodowych.
- Uświadomienie rodzicom, jak wielkie znaczenie odgrywają w procesie przygotowania dziecka do wyboru jego przyszłej ścieżki edukacyjno-zawodowej.
- Przekazanie informacji rodzicom na temat dziecka w kwestii jego predyspozycji zawodowych, osobowościowych i edukacyjnych.
- Wspomaganie w zakresie samoakceptacji, oczekiwań względem siebie, podnoszenia niskiej samooceny i wyzwalanie wiary we własne możliwości.

Formy realizacji:

- zajęcia lekcyjne: lekcje pokazowe
- zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne: wycieczki edukacyjne do firm i szkół zawodowych, konkursy zawodoznawcze, spotkania z przedstawicielami zawodów
- udział w przedsięwzięciach lokalnych: targi szkół, giełdy pracy
- formy jednolite i zróżnicowane,

Metody realizacji programu:

- techniki usprawniające sprawności poznawcze
- technika wizualizacji i symulacji
- metody relaksacyjne
- psychodrama i drama

- analiza przypadków

3. REALIZACJA PROGRAMU

METODY FORMY I ŚRODKI REALIZACJI	OSOBY ODPOWIEDZIALNE
Czasopisma, poradniki i informatory, artykuły na stronie internetowej szkoły, możliwość skorzystania z pracowni multimedialnej	wychowawcy, pedagog, doradca zawodowy, nauczyciele przedmiotowi
Udział uczniów w konkursach przedmiotowych i zawodach sportowych, wyjazdach. Organizowanie w szkole akcji i konkursów wspierających rozwijanie i prezentowanie własnych zainteresowań i talentów	wychowawcy, nauczyciele, kierownik świetlicy szkolnej
Spotkania ze szkolnym doradcą zawodowym - poradnictwo indywidualne, „Mapa Talentów”, testy orientacji zawodowej, indywidualne rozmowy dotyczące poradnictwa zawodowego oraz na temat predyspozycji zawodowych uczniów	doradca zawodowy, pedagog, psycholog
Przeprowadzenie pogadarek zawodoznawczych w klasach, zajęcia realizowane w oparciu o scenariusze dla poszczególnych bloków tematycznych	nauczyciele, wychowawcy klas szóstych
Informacje o szkołach i zawodach (gazetki szkolne, tablica zawodoznawcza)	nauczyciele, pedagog
Zajęcia związane z planowaniem przyszłości w ramach lekcji wychowawczych. Warsztaty dotyczące planowania kariery, w zakresie pokonywania stresu, organizowanie wycieczek zawodoznawczych	wychowawcy, pedagog, doradca zawodowy
Spotkanie z rodzicami i uczniami klas ósmych, informacja o przebiegu rekrutacji do szkół ponadpodstawowych	wychowawcy klas szóstych

Uszczegółowione treści nauczania należy uwzględnić podczas realizacji zajęć dydaktycznych i w programach wychowawczych dla poszczególnych klas

Szkoła podstawowa – klasy I-III

na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego,

na zajęciach z nauczycielem wychowawcą opiekującym się oddziałem

ORIENTACJA ZAWODOWA

Bloki tematyczne	Tematyka zajęć
1. Poznanie własnych zasobów - Samopoznanie	1.1 Zainteresowania ucznia i sposoby ich rozwijania (prezentowanie ich na forum)
	1.2 Różnorodne zainteresowania ludzi;
	1.3 Mocne strony ucznia w różnych obszarach
2. Świat zawodów i rynek pracy	2.1 Zabawy tematyczne wymagające od ucznia odgrywanie różnych ról zawodowych.
	2.2 Nazwy zawodów wykonywanych przez osoby w bliższym i dalszym otoczeniu ucznia oraz podstawowa specyfika pracy w wybranych zawodach.
	2.3 Znaczenie pracy w życiu człowieka (na wybranych przykładach).
	2.4 Znaczenie zaangażowania różnych zawodów w kształt otoczenia, w którym uczeń funkcjonuje
	2.5 Rola zdolności i zainteresowań w wykonywaniu danego zawodu
	2.6 Przybory i narzędzia oraz posługiwanie się nimi zgodnie z ich przeznaczeniem oraz w sposób twórczy i niekonwencjonalny
3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie	3.1 Potrzeba uczenia się i zdobywania nowych umiejętności;
	3.2 Ulubione przedmioty (treści), których uczeń lubi się uczyć
	3.3 Różne źródła wiedzy i sposoby korzystania z nich
4. Planowanie	4.1 Marzenia i plany związane z przyszłym życiem zawodowym

	4.2 Zadania związane z planowaniem swoich działań (lub działania grupy), z uwzględnieniem podstawowych czynności/zadań niezbędne do realizacji celu
--	---

Wizyty zawodonawcze :

Szkoła podstawowa IV – VI

na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego,

ORIENTACJA ZAWODOWA

Bloki tematyczne	Tematyka zajęć
1. Poznanie własnych zasobów- Samopoznanie	1.1. Zainteresowania, zdolności i uzdolnienia oraz kompetencje ucznia
	1.2. Mocne strony ucznia oraz możliwości ich wykorzystania w różnych dziedzinach życia;;
	1.3. Zainteresowania lub uzdolnienia ucznia oraz ich prezentowanie na forum z zamiarem zaciekawienia odbiorców.
2. Świat zawodów i rynek pracy	2.1. Różne grupy zawodów oraz przykładowi reprezentanci poszczególnych grup, różne drogi dojścia do poszczególnych zawodów oraz podstawową specyfiką pracy w tych zawodach;.
	2.2. Praca i jej znaczenie w życiu człowieka
	2.3. Czynniki wpływające na wybory zawodowe.
	2.4. Przyborami, narzędzia niezbędne w wykonywaniu poszczególnych zawodów, posługiwanie się nimi zgodnie z ich przeznaczeniem oraz w sposób twórczy i niekonwencjonalny
	2.5. Rola pieniądza we współczesnym świecie i jego związek z pracą.

3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie	3.1 Różne sposoby zdobywania wiedzy oraz indywidualny sposób nauki ucznia:
	3.2 Ulubione przedmioty szkolne ucznia
	3.3 Sposoby docierania do informacji i korzystania z różnych źródeł wiedzy.
4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych	4.1 Plany edukacyjne i zawodowe ucznia;
	4.2 Planowanie swoich działań (lub działań grupy) (rozłożenie działania na szczegółowe czynności i zadania niezbędne do realizacji celu;

Szkoła podstawowa VII-VIII

na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego,
na zajęciach z zakresu doradztwa zawodowego,

Bloki tematyczne	Tematyka zajęć
1. Poznanie własnych zasobów- Samopoznanie	1.1 Własne zasoby ucznia (zainteresowania, zdolności, uzdolnienia, kompetencje, predyspozycje zawodowe oraz stan zdrowia);
	1.2. Synteza przydatnych w planowaniu kariery edukacyjno-zawodowej informacji o sobie wynikających z autodiagnozy, ocen innych osób i innych źródeł;
	1.3. Własne ograniczenia ucznia jako wyzwania w odniesieniu do planów edukacyjno-zawodowych;
	1.4. Charakterystyka wartości z uwzględnieniem wartości pracy i etyki zawodowej;
	1.5 Aspiracje i potrzeby w zakresie własnego rozwoju i możliwe

	sposoby ich realizacji.
2.Świat zawodów i rynek pracy	2.1. Wybrane zawody oraz ich charakterystyka (z uwzględnieniem składowych ich opisów, w tym dróg ich zdobywania)
	2.2. Zjawiska i trendy zachodzące na współczesnym rynku pracy;
	2.3. Własne zasoby i preferencje ucznia a wymagania rynku pracy i oczekiwania pracodawców;
	2.4 Autoprezentacja
	2.5. Znaczenie pracy w życiu człowieka;
	2.6 Znaczenie i możliwości osobistego doświadczania pracy.
3.Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie	3.1 Analiza oferty szkolnictwa ponadpodstawowego i wyższego pod kątem możliwości dalszego kształcenia (korzystnie z dostępnych źródeł informacji)
	3.2 Analizuje kryteriów rekrutacyjnych do wybranych szkół w kontekście rozpoznanych własnych zasobów ucznia;
	3.3 Charakterystyka struktury systemu edukacji formalnej oraz możliwości edukacji pozaszkolnej w Polsce;
	3.4 Znaczenie uczenia się przez całe życie.
4.Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych	4.1 Planowanie ścieżki kariery edukacyjno-zawodowej, z uwzględnieniem konsekwencji podjętych wyborów;
	4.2; Podejmowanie decyzje o dalszej drodze edukacyjno-zawodowej samodzielnie lub przy wsparciu doradczym,

	4.3 Marzenia, cele i plany edukacyjno-zawodowe na bazie własnych zasobów
	4.4 Osoby i instytucje wspomagające planowanie kariery oraz sytuacje w jakich można korzystać z ich pomocy.

Szkoła branżowa I stopnia

na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego,

w przypadku szkół prowadzących kształcenie zawodowe również na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia w zawodzie

na zajęciach z zakresu doradztwa zawodowego,

Bloki tematyczne	Tematyka zajęć
1. Poznanie własnych zasobów - Samopoznanie	1. Bilans własnych zasobów na podstawie dokonanej autoanalizy („portfolio”)
	1.2. Ustalanie obszarów do rozwoju edukacyjno-zawodowego i osobistego
	1.3. Własne zasoby (zainteresowania, zdolności, uzdolnienia, kompetencje, predyspozycje zawodowe oraz stan zdrowia) w kontekście planowania przyszłości edukacyjno-zawodowej
	1.4. Własny system wartości (w tym wartości związane z pracą i etyką zawodową).
2. Świat zawodów i rynek pracy	2.1. Analiza informacji o lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim rynku pracy oraz zasadach na nim funkcjonujących w kontekście wyborów zawodowych
	2.2. Zawody i stanowiska pracy, dla których bazą są kwalifikacje ucznia
	2.3 Porównanie formy zatrudnienia i możliwości funkcjonowania na rynku pracy jako pracownika, pracodawcy lub osoby prowadzącej działalność gospodarczą w obszarze, w którym uczeń się kształci oraz analiza podstawy prawa pracy – w tym rodzaje umów o pracę, sposoby ich rozwiązywania,

	<p>prawa i obowiązki pracownika</p> <p>2.4 Własne zasoby ucznia a zidentyfikowane potrzeby i oczekiwania pracodawców oraz wymagania rynku pracy;</p> <p>2.5 Znaczenie i możliwości stażu zawodowego lub zatrudnienia z wykorzystaniem dostępnych form aktywizacji zawodowej</p>
	<p>2.6 Przygotowanie się do zaprezentowania siebie i swoich kompetencji podczas rozmowy kwalifikacyjnej;</p> <p>2.7 Charakterystyka przebiegu procesu zakładania własnej firmy oraz instytucji wspomagających zakładanie własnej działalności gospodarczej</p>
<p>3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie</p>	<p>3.1 Korzystanie ze źródeł informacji dotyczących dalszego kształcenia i doskonalenia zawodowego formalnego, poza formalnego i nieformalnego</p> <p>3.2 Analiza możliwości uzupełniania, poszerzania i uzyskiwania nowych kwalifikacji zawodowych w ramach krajowego i europejskiego systemu kwalifikacji;</p> <p>3.3 Korzyści wynikające z uczenia się przez całe życie w rozwoju osobistym i zawodowym</p> <p>3.4 Analiza możliwości kontynuowania nauki.</p>
<p>4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych</p>	<p>4.1 Ustalanie swoich celów, zadań i działań w kontekście planowania kariery;</p> <p>4.2 Sporządzanie IPD – planowanie różnych wariantów kariery edukacyjno-zawodowej na podstawie bilansu własnych zasobów i wartości oraz informacji nt. rynku edukacji i rynku pracy, przewidywanie skutków decyzji;</p> <p>4.3 Wybór dalszej drogi edukacyjno-zawodowej zgodnie z posiadanymi zasobami i celami</p>

	4.4 Korzyści wynikające z całonocnego doradztwa kariery.
--	--

Wizyty zawodoznawcze:

Przewidywane osiągnięcia - uczeń po zrealizowaniu zajęć potrafi:

- dokonać adekwatnej samooceny
- rozpoznać słabe i mocne strony
- wymienić własne zdolności, zainteresowania i umiejętności
- racjonalnie planować ścieżkę edukacyjno-zawodową
- dostosować się do zmian
- rozpoznać źródła informacji edukacyjno-zawodowej
- wybierze szkołę ponadpodstawową zgodnie ze swoimi zainteresowaniami
- współpracować w zespole
- sporządzić CV i list motywacyjny
- skutecznie się zaprezentować
- dopasować kompetencje do zawodu
- sprawnie się komunikować
- przewidywać skutki własnych działań

Ewaluacja programu.

Prowadzona na bieżąco metodą: obserwacji zachowania i analizę sposobu wykonywania zadań przez uczniów podczas zajęć oraz sposobu komunikowania i porozumiewania się w grupie. W trakcie kontaktów indywidualnych z rodzicami lub opiekunami ucznia – rozmowy i obserwacja. Informacje dotyczące efektów zajęć oraz sugestie wskazujące na obszary do dalszej pracy zostaną opracowane na podstawie własnych wniosków, analizy wypracowanych materiałów, informacji uczniów oraz wyników diagnozy struktury zespołu klasowego. Uczniowie wypowiedzą się na temat treści i przebiegu zajęć. Uzyskane informacje zwrotne będą wskazówką do projektowania tematyki i zakresu przeprowadzenia następnych zajęć. Stopień realizacji założeń i treści programowych w zespole klasowym jest uzależniony od stopnia zrozumienia i przyswojenia omawianych zagadnień oraz umiejętności ich zastosowania w kontaktach interpersonalnych.

Literatura:

- Baraniak B., (red.), Współczesne problemy poradnictwa i edukacji zawodowej, IBE, Warszawa 2007.
- Baraniak B., Edukacja w przygotowaniu człowieka do pracy zawodowej, IBE, Warszawa 2008.
- Baraniak B., Metody badania pracy, WAiP, Warszawa 2009.
- Bednarczyk H., J. Figurski, M. Żurek, (red.), Pedagogika pracy. Doradztwo zawodowe, WSP ZNP, Warszawa, ITE Radom 2004.
- Bogaj A., S.M. Kwiatkowski, (red.), Szkoła a rynek pracy, PWN, Warszawa 2006.
- Czerwińska – Jasiewicz M., Psychologiczne problemy wyboru zawodu, UW,

Fiała U., Nowe trendy w orientacji i doradztwie zawodowym w gimnazjum, eMPi2, Poznań 2009.

Gerlach R., (red.), Edukacja i praca Konteksty-wyzwania-antynomie, UKW, Bydgoszcz 2008.

Gerlach R., Kulpa-Puczyńska A., Tomaszewska-Lipiec R., (red.), Wybrane problemy pedagogiki pracy w aspekcie przygotowania do zatrudnienia, UKW, Bydgoszcz 2008.

Gerlach R., (red.), Pedagogika pracy w perspektywie dyskursu o przyszłości, UKW, Bydgoszcz 2010.

Gerlach R., (red.), Praca człowieka w XXI wieku Konteksty-wyzwania-zagrozenia, UKW, Bydgoszcz 2008.

Kania I., Jak towarzyszyć uczniowi w rozwoju społeczno-zawodowym, Difin, Warszawa 2010.

Kargulowa A., O teorii i praktyce poradnictwa, PWN, Warszawa 2006.

Kotlarski K., Wybrane podmiotowe i środowiskowe korelaty karier edukacyjnych, UMK, Toruń 2006.

Kukla D., [red], Komunikacja w doradztwie zawodowym, ITE, Radom 2008.

Kwiatkowski M. S., Bogaj A., Baraniak B., (red.), Pedagogika pracy, WAIp, Warszawa 2007.

Kwiatkowski M.S., Z. Sirojć, (red.), Edukacja dla rynku pracy. Problemy poradnictwa zawodowego, KG OHP, Warszawa 2006.

Kwiatkowski S. M, Symela K, Standardy kwalifikacji zawodowych. Teoria. Metodologia. Projekty, IBE, Warszawa 2001.

Leppert R., Z. Melosik, B. Wojtasik (red.), Młodzież wobec (nie)gościnniej przyszłości, DSE TWP, Wrocław 2005.

Łukasiewicz A., Sołtysińska G., Szkolny doradca zawodowy (projekt), KOWEZiU, Warszawa 2003.

Mandrzejewska-Smól I., Edukacyjno-zawodowe wybory gimnazjalistów, UKW, Bydgoszcz 2010.

Nowacki T. W., Zawodoznawstwo, ITE, Radom 1999.

Nowacki T.W., Korabiowska-Nowacka K., Baraniak B., Nowy słownik pedagogiki pracy, WSP TWP, Warszawa 1999.

Parzęcki R., K. Smela, G. Zawadzki, (red.), Orientacja i poradnictwo zawodowe, ITE, Radom 1995.

Parzęcki R., Plany edukacyjno-zawodowe młodzieży w stadium eksploracji, UMK, Toruń 2004.

Paszkowska – Rogacz A., Doradztwo zawodowe w systemach szkolnych krajów Unii Europejskiej, KOWEZiU, Warszawa 2001.

Paszkowska-Rogacz A., Psychologiczne podstawy wyboru zawodu, KOWEZiU, Warszawa 2003.

Piorunek M., Projektowanie przyszłości edukacyjno-zawodowej w okresie adolescencji, UAM, Poznań 2004.

Podoska-Filipowicz E., Zarys zawodoznawstwa, orientacji i poradnictwa zawodowego, WSHiT, Częstochowa 2008.

Sołtysińska G., E. Żywiec-Dąbrowska. Moja przyszła praca. Materiały do pracy z uczniami szkół zawodowych, KOWEZiU, Warszawa 2003.

Sołtysińska G., Woroniecka J., Przygotowanie uczniów gimnazjum do wyboru zawodu, KOWEZiU, Warszawa 2003.

Szkoła – Zawód – Praca, 1/2010 (półrocznik), UKW, Bydgoszcz, 2010.

Wiatrowski Z., Podstawy pedagogiki pracy, AB, Bydgoszcz 2005.

Wojtasik B., (red.), Podejmowanie decyzji zawodowych przez młodzież i osoby dorosłe w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej, IP UW, ITE Radom, Wrocław 2001.

Wojtasik B., A. Kargulowa, (red.), Doradca – profesja, pasja, powołanie?, Materiały ze Światowego Kongresu Poradnictwa Zawodowego Warszawa 29-31 maja 2002, Warszawa 2003.

Wołk Z., Całozyciowe poradnictwo zawodowe, UZ, Zielona Góra 2007.

Wołk Z., Kultura pracy, etyka i kariera zawodowa, ITE Radom 2009.

